

A.B. ЧЕРЕП

ДВНЗ «Запорізький національний університет»

Т.Ю. ЧЕРНЯЄВ

Головний координатор проекту Індустріальний парк «Дніпрал»

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТВОРЕННЯ І РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ПАРКУ «ДНІПРАЛ»

Streszczenie. Відсутність виробництва алюмінію в Україні є не лише реальною загрозою економічній безпеці України, а й безпосередньо підривають основи національної безпеки. Переважна більшість українських виробників виробів з алюмінію купують і завозять готові заготовки з Австрії, Німеччини, Словаччини, Росії. Все вище зазначене є обґрунтуванням доцільності створення в Україні на території Запорізького регіону індустріального парку «Дніпрал» з виробництва алюмінію та його сплавів.

Słowa kluczowe: Індустріальний парк «Дніпрал»; економічні, соціальні, науково-технічні та інші види ефектів.

NECESSITY AND VALUE CREATION AND DEVELOPMENT INDUSTRIAL PARK „DNIPRAL”

Summary. Lack of aluminum production in Ukraine is not only a real threat to the economic security of Ukraine, but also directly undermine national security. The majority of Ukrainian manufacturers of aluminum and deliver ready to buy blanks from Austria, Germany, Slovakia and Russia. All of the above, is the rationale for the establishment in Ukraine in Zaporizhzhya region industrial park "Dnipral" for the production of aluminum and its alloys.

Keywords: Industrial Park "Dnipral"; economic, social, technological and other effects.

Стан економіки України за 2013-2014 р. критичний. ВВП України за I квартал 2014р. порівняно з I кварталом 2013р. (у постійних цінах 2007р.) становив 98,9%, а порівняно з IV кварталом 2013р., з урахуванням сезонного фактору – 98%. За I

квартал 2014р. порівняно з I кварталом 2013р. обсяги реалізації промислової продукції знизилися на 4,2%, в т.ч. як по металургійному виробництву зниження склало 10,4%.

За I кв. 2014 р. порівняно з I кв. 2013 р. відбулося зниження обсягів реалізації промислової продукції на 5,0%, в т.ч. як по металургійному виробництву зниження склало 10,4%. У 2013 р. порівняно з 2012 р. спостерігалось зниження обсягів реалізації промислової продукції на 0,5%, в той час як по металургійному виробництву зниження склало 0,9%. Металургія у структурі промисловості України становить 35,1%, тоді як у структурі світової промисловості – 34,3%. Частка металургії у ВВП країни становить близько 38%, у промисловому виробництві – 27,3%, експорті – 34,2%. Частка металургії в податкових платежах у всі рівні бюджетів становить 38%. Як споживач продукції та послуг суб'єктів природних монополій металургія використовує від загальнопромислового рівня 32% електроенергії, 25% природного газу, 10% нафти і нафтопродуктів, її частка у вантажних залізничних перевезеннях – 20%.

Кольорова металургія в Україні розвинена слабше, ніж чорна, і представлена окремими галузями. Це зумовлено нестачею покладів різних руд кольорових металів. В умовах науково-технічного прогресу значення кольорової металургії зростає, оскільки їй належить значна роль у створенні конструкційних матеріалів високої якості. Провідними галузями кольорової металургії в Україні є алюмінієва, цинкова, магнієва, титанова, ртутна, феронікелева.

У структурі виробництва кольорових металів України провідне місце посідає алюмінієва промисловість, що складається з виробництва глинозему та алюмінію. На випуск цієї продукції припадає майже 20% усього виробництва кольорової металургії.

У цілому застосування алюмінію в різних галузях господарства на прикладі розвинених країн оцінюють наступними цифрами: транспортне машинобудування - 20-23% (у тому числі автомобілебудування 15%), будівництво 17-18%, електротехніка - 10-12%, виробництво пакувальних матеріалів - 9 -10%, виробництво споживчих товарів тривалого користування - 9-10%, загальне машинобудування 8-10%.

Станом на 2000-2005 рр. алюмінієва галузь України була однією з основних підгалузей кольорової металургії. Незважаючи на те, що в Україні нараховувалося кілька десятків підприємств-виробників вторинних алюмінієвих сплавів, що займаються переробкою алюмінію і алюмінієвих сплавів, основу алюмінієвої промисловості України склали два підприємства: ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» (МГЗ), ВАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» (ЗАЛК). Україна була одним із самих великих виробників і експортерів алюмінію.

Обидва підприємства з 2007 р. належать російській ТНК «РУСАЛ».

Обсяги виробництва алюмінію і алюмінієвих сплавів склали близько 200 тис. т. З 2007 р. виробництво алюмінію в Україні постійно знижувалося, а починаючи з 2012 р. – відсутнє (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво алюмінію в Україні, тис.т.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Алюміній	112,0	113,0	50,0	25,0	24,8	0,0	0,0
Глинозем	235,0	227,0	29,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Тут доречно згадати про інвестиційні зобов'язання, які взяв на себе "Російський алюміній" ("Русал") при купівлі МГЗ. Згідно з договором купівлі-продажу 30% акцій МГЗ, "Український алюміній" ("дочірнє" підприємство "Русала") повинен побудувати алюмінієвий завод потужністю не менше 100 тис. т на рік, вартість проекту - \$ 300 млн.

Замість того, щоб на початку 2002 р. почати будівництво, власник МГЗ звернувся до Фонду держмайна України з проханням змінити умови приватизації і знизити показники виробництва до 1,1 млн. т на рік "у зв'язку з поганою кон'юнктурою ринку". У серпні 2004 р. Уряд свої рішенням фактично зняв з інвестора вимогу з будівництва заводу, замінивши його зобов'язанням модернізувати виробничі потужності МГЗ і збільшити протягом 5 років виробництво глинозему до 1,6 млн. т на рік.

Таким чином, сьогодні стало очевидним, що цілі, які ставилися Україною в ході приватизації МГЗ, досягнуті не були. Замість участі в розробці гвінейського родовища бокситів Баландугу, замість отримання повного високотехнологічного циклу виробництва алюмінію, Україна стала сировинним додатком транснаціональної корпорації.

Не були в повному обсязі виконані і інвестзобов'язання, взяті при купівлі російським інвестором ЗАЛК - зокрема, рефінансування кредитних зобов'язань в сумі понад \$ 75 млн.

Протягом тривалого періоду судових розглядів між державою в особі ФДМУ і стратегічними інвесторами, які змінювалися внаслідок торгових угод (з 2007 р. комбінат знаходиться під контролем UC RUSAL), відродження ЗАЛК кардинально не зрушився з мертвої точки.

Як відзначали експерти, в 2007 р., RUSAL - єдиний, хто може ефективно працювати на ЗАЛК, оскільки володіє сировинною базою і фінансовими ресурсами. Проте, в 2009 р. ЗАЛК скоротив виплавку алюмінію на 56% порівняно з 2008 р., до 50 тис. т, або половини від проектної потужності. Ще більш вражаючим виявилось падіння виробництва глинозему у 2009 р.: на 87%, до 29 тис. т. У 2012- 2013 рр. виробництво алюмінію на ЗАЛК відсутнє, але потужність складає 20 тис. т. в рік.

На підприємстві заявляють, що не можуть працювати рентабельно через високий тариф на електроенергію, який у декілька разів перевищує європейські тарифи (українська е/енергія коштує дорожче, ніж у Європі та Росії: 0,07-0,08 дол./кВт. год порівняно з 0,02-0,04 дол./кВт.год.).

Приватизація українського глинозему й алюмінію не принесла підгалузі очікуваних інвестицій, а країні - нових перспективних виробництв і подальших переділів. І все ж Україна зберігає позиції серйозного гравця на світовому ринку, маючи потенціал щодо нарощування експорту напівфабрикатів і виробів з алюмінію.

Головною сировиною для виробництва алюмінію в Україні, як і в усьому світі, служать боксити із вмістом глинозему 48-60%. Як показала детально проведена в 50-х роках геологорозвідка, Україна не має достатніх обсягів високоякісної сировини, тому її доводиться імпортувати.

При цьому Україна експортувала в 2000- 2005 рр. глинозем (щомісяця до 110,15 тис. т). Починаючи з 2006 р. імпорт алюмінію зростає, а експорт постійно знижувався (табл. 2).

Таблиця 2

Експорт – імпорт алюмінієвих виробів в Україну, млн. дол. США

Рік	Експорт, млн. дол. США	Імпорт, млн. дол. США
2006	405,2	274,3
2011 2007	444,2	373,4
2010 2008	454,2	477,8
2009	203,1	279,2
2008 2010	171,8	375,8
2007 2011	184,7	490,4
2012	144,7	490,7

У 2006 р. Україна мала позитивне сальдо 130,9 млн. дол. США за експортно – імпортними операціями по алюмінієвим виробам і, починаючи з 2009 р, знижувалося і стало від’ємним. Від’ємне сальдо у 2012 р. склало 346 млн. дол. США, що негативно впливає на економічну і, відповідно, національну безпеку України.

Конституція України визначає найважливішими функціями держави захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки.

Розглядаючи економічну безпеку країни варто звернути особливу увагу на забезпеченні інвестиційно- інноваційної привабливості держави, регіонів і суб’єктів господарювання.

Більшість дослідників з проблем економічної безпеки акцентують увагу на чинниках, які є потенційною загрозою національним інтересам і національній безпеці України. Ми вважаємо за доцільне виокремити чинники суто економічні, а саме: зниження внутрішнього валового продукту, обсягів реалізації продукції, обсягів науково- дослідних робіт; низький рівень диверсифікації діяльності промислових і сільськогосподарських підприємств; зниження інвестиційної та інноваційної активності і науковотехнічного та технологічного потенціалу; недостатні темпи відтворювальних процесів в економіці; критична залежність національної економіки від імпорту, низькі темпи розширення внутрішнього ринку; структура експорту з

переважно сировинним характером та низькою питомою вагою продукції із значною часткою доданої вартості; зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки; не раціональне використання всіх наявних ресурсів.

Відсутність виробництва алюмінію в Україні є не лише реальною загрозою економічній безпеці України, а й безпосередньо підривають основи національної безпеки. Переважна більшість українських виробників виробів з алюмінію купують і завозять готові заготовки з Австрії, Німеччини, Словаччини, Росії. Все вище зазначене є обґрунтуванням доцільності створення в Україні на території Запорізького регіону індустріального парку «Дніпрал» з виробництва алюмінію та його сплавів.

Визначаючи місце України у світовій алюмінієвій промисловості сьогодні і в майбутньому, можна відзначити, що наша країна сьогодні є:

- потенційно великим споживачем металу, виробів і конструкцій з нього;
- споживачем нових технологій і нової техніки (обладнання) в області виробництва алюмінію та продукції з нього;
- великим потенційним споживачем кредитних ресурсів для цілей модернізації та розвитку виробництва;
- великим споживачем алюмінієвого сировини (імпортного).

Перевагами української алюмінієвої промисловості на світовому ринку є:

- порівняно недорога електроенергія гідроелектростанцій, а також розташування електролізних виробництв поблизу великих гідроелектростанцій;
- наявність висококваліфікованих кадрів, що дуже важливо для таких складних технологічних процесів, як глиноземне, алюмінієве і прокатне виробництва.

У той же час українська алюмінієва промисловість має і свої проблеми:

- незавершеність процесу інтеграції по вертикально-технологічним принципом;
- значний дефіцит власної сировини;
- низький рівень використання вторинних ресурсів металу у виробництво вітчизняних алюмінієвих сплавів і виробів;
- слабкий внутрішній ринок;
- необхідність реструктуризації науково-дослідної діяльності, що забезпечує модернізацію та розвиток виробництва алюмінієвої промисловості.

Українські заводи з переробки алюмінію мають широкі можливості для виробництва широкої номенклатури товару, однак далеко не всі види виробів, вироблених в Україні, відповідають міжнародним стандартам. Основна сфера діяльності таких підприємств- це виробництво і реалізація вторинних алюмінієвих сплавів, які використовуються широким попитом в таких областях, як автомобілебудування, машинобудування, чорна металургія. Продукція поставляється в більш ніж 20 країн світу, серед них найбільші автовиробники Європи, США та Азії.

На розміщення підприємств кольорової металургії впливають сировинний та енергетичний фактори. Алюмінієве виробництво повинно розміщуватися в місцях

одержання дешевої електроенергії, оскільки питома вага вартості електроенергії в собівартості алюмінію є дуже високою і складає понад 40%.

Індекс промислової продукції Запорізького регіону у 2013 р. знизився порівняно з 2012 р. на 3,2%, а також у 2012 р. порівняно з 2011 р. зниження склало 3,6% (додаток А). Таке зниження пов'язано і з зниженням виробництва алюмінію на ЗАЛК.

В Україні існує значний науково-дослідний і конструкторський потенціал щодо металургійного виробництва – це наявність спеціалізованих наукових установ, як самостійних, так і інтегрованих у підприємства.

Алюмінієва промисловість в Україні має певний науково-технічний потенціал, проте, ряд технологій в глиноземному і алюмінієвому виробництвах слід імпортувати.

З цих проблем впливають такі пріоритетні завдання:

1) інтеграція алюмінієвого бізнесу в Україні.

2) сировинна база. Дефіцит сировини для виробництва алюмінію в Україні є найгострішою і не терпить зволікання її вирішення.

Можливі наступні шляхи її вирішення:

- створення і розвиток індустриальних парків і технопарків;

- створення спільних з глиноземних підприємствами структур;

- будівництво нових глиноземних підприємств на базі вітчизняної сировини;

- також не виключена купівля (будівництво) підприємств з виробництва первинного алюмінію та виробів з нього;

3) необхідно підняти рівень використання вторинного алюмінію у виробництві сплавів і виробів з алюмінію.

Розширення внутрішнього ринку алюмінію України має йти не тільки в екстенсивному напрямку, а й шляхом заміщення інших конструкційних матеріалів цим металом, як це робиться в усьому світі;

Розширення світового споживання алюмінію залежатиме від глобальних процесів розвитку економіки і купівельного попиту населення, в той же час його унікальні якості роблять його конструкційним матеріалом у високих технологіях, звідси - металом для майбутніх поколінь.

Вище зазначені заходи можливо реалізувати через створення і розвиток

індустріальних парків. Відповідно до національного проекту «Індустріальні парки України: першочергові завдання на 2013- 2014 рр.», яке розроблено Державним агентством з інвестицій та управління національними проектами України, Україна має шанс перейти на інвестиційно- інноваційний шлях розвитку. Для цього зареєстровано 4 законопроекти щодо податкових та митних преференцій індустріальним паркам, а саме: прийнято Закон України «Про індустріальні парки»; розроблено прозорий Порядок включення індустріальних (промислових) парків до Реєстру; спрощено доступ до земельних ділянок промислового призначення; розвиток індустріальних парків офіційно визначено пріоритетним напрямком державної політики. Індустріальні парки

характеризуються розвитком промислового виробництва з середнім і високим рівнем доданої вартості.

Створення індустріального парку «Дніпрал» на Північно-Токмацькому промисловому майданчику площею 418,34 га. передбачає введення нових виробничих потужностей з виробництва первинного алюмінію, напівфабрикатів з алюмінію та його сплавів, енергії з альтернативних джерел, сучасного електротехнічного обладнання. Створення індустріального парку передбачає пуск і освоєння потужностей з виробництва електричної енергії (215 МВт), первинного алюмінію (250 тис. тонн/рік), обпалених анодів (137 тис. тонн/рік), плоского алюмінієвого прокату (120 тис. тонн/рік), гладкої алюмінієвої фольги (9,6 тис. тонн/рік), пакувальних матеріалів на основі алюмінієвої фольги (10 тис. тонн/рік), круглого прокату і профілю (25 тис. тонн/рік) та виробів литвом під тиском (10 тис. тонн/рік). Орієнтовна сума інвестицій капіталовкладень на першому етапі складає 2550 млн. доларів.

Аналіз економічних проривів в Україні через створення індустріальних парків дає підстави стверджувати, що активне функціонування індустріального парку «Дніпрал» дозволяє досягнути таких позитивних ефектів:

- 1) забезпечення економічної і, на цій основі, національної безпеки держави;
- 2) значні інвестиції у реальний сектор економіки;
- 3) створення нових підприємств, та, відповідно, нових робочих місць;
- 4) зростання регіонального валового продукту та ВВП країни;
- 5) підвищення добробуту та соціальної стабільності населення;
- 6) активізація товарного експорту;
- 7) зростання податкових надходжень всіх рівнів бюджетів;
- 8) зростання обсягу реалізації промислової продукції;
- 9) створення сприятливих умов для ефективного функціонування підприємств з експортно-орієнтованою, імпортозаміщуючою продукцією та продукцією з високим рівнем доданої вартості;
- 10) створення позитивного інвестиційного іміджу.

Індустріальний парк «Дніпрал» дозволить розбудувати сучасний виробничо-промисловий комплекс з виробництва конкурентоспроможної продукції з великою доданою вартістю, забезпечити надходження інвестицій в Запорізький регіон з метою створення нових робочих місць і вирішення соціальних проблем як депресивного регіону (м. Токмак і район), так і Запорізької області в цілому. Позитивним ефектом також є імпортозаміщення та зростання експорту алюмінію.

Визначені ефекти не є вичерпними, оскільки активізація розвитку індустріального парку «Дніпрал» здійснює прямий та опосередкований вплив на всі сфери діяльності та дозволяє отримати значні економічні, соціальні, науково-технічні та інші види ефектів.

Бібліографія

1. Конституція України. Прийнята 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Третяк В.В.: Економічна безпека: сутність та умови формування // Економіка і держава. 2010. № 1. с. 6-8.
3. Закон України «Про основи національної безпеки» [Електронний ресурс]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/96415>
4. Закон України «Про боротьбу з корупцією» [Електронний ресурс]. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/356/95вр>
5. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [Електронний ресурс]. <http://zakon.rada.gov.ua/go/236/96вр>
6. Єрмошенко М.М.: Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2001. с. 309.
7. Варналій З.С.: Буркальцева Д. Д., Наєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія / За заг. ред. проф. З. С. Варналій. КНЕТУ, 2011, с. 336.
8. Бесчастний А.В.: Економічна безпека України у контексті світової економічної кризи / А.В.: Бесчастний // Економіка і держава. 2009, № 15, с. 67- 69.
9. Кабанов В.Г.: Економічна безпека України як необхідна основа трансформаційних процесів / В.Г.Кабанов // Зовнішня торгівля: право та економіка. 2009, № 1, с. 124-127.
10. Похилюк В.: Економічна безпека країни в епоху глобалізації / В.Похилюк // Вісник КНТЕУ. 2009, № 5, с. 18- 25.
11. Третяк В.В.: Економічна безпека: сутність та умови формування / В.В. Третяк // Економіка і держава. 2010, № 1, с. 6- 8.
12. Шемаєва Л.Г.: Диверсифікація структури зовнішньої торгівлі України в контексті економічної безпеки / Л.Г. Шемаєва // НАУКИ. 2011, № 3, с. 20- 26.
13. Біленчук П.Д.: Економічна безпека України в контексті небезпек, ризиків і загроз / П.Д. Біленчук, Ф.М. Ведмідь // Економіка. Фінанси. Право. 2009, № 5, с. 38- 39.
14. Жаліло Я.: Стратегія забезпечення економічна безпека України. Пріоритети та проблеми імплементації / Я. Жаліло / Стратегія національної безпека України в контексті досвіду світової спільноти: Збірник. К. Сатсанга, 2001, с. 141.

Додаток А

Індекси промислової продукції за регіонами України, 2009 - 2013 рр., (%)

Регіони	2009	2010	2011	2012	2013 (1 півріччя)
Автономна Республіка Крим	82,7	110,5	104,3	98,7	101,2
Вінницька	83,6	106,5	100,0	107,1	115,7
Волинська	51,7	126,7	112,6	94,5	103,1
Дніпропетровська	79,0	116,1	105,4	102,2	98,4
Донецька	78,2	114,7	113,6	94,6	90,0
Житомирська	79,3	108,2	125,3	116,6	115,5
Закарпатська	50,7	142,9	101,8	101,4	100,1
Запорізька	69,3	107,8	106,3	96,8	96,8
Івано–Франківська	77,4	100,2	125,7	101,2	92,1
Київська	83,0	108,0	110,6	96,8	99,6
Кіровоградська	78,3	113,3	111,0	107,5	113,5
Луганська	80,1	107,1	115,8	92,5	88,5
Львівська	80,1	100,9	112,8	101,6	97,4
Миколаївська	85,5	110,3	104,2	99,5	103,1
Одеська	78,2	102,9	83,6	96,9	88,3
Полтавська	84,3	112,6	99,6	100,0	97,2
Рівненська	69,2	129,6	107,6	96,7	97,8
Сумська	82,9	93,5	107,7	95,6	112,3
Тернопільська	84,8	102,5	112,4	102,1	96,4
Харківська	79,7	105,8	105,5	97,6	94,6
Херсонська	91,6	100,5	93,1	104,7	95,5
Хмельницька	76,4	104,9	109,2	101,2	97,9
Черкаська	70,5	117,1	103,4	94,9	100,2
Чернівецька	74,	111,9	89,6	86,8	103,0
Чернігівська	83,6	99,	98,0	98,1	89,5
м.Київ	71,0	104,1	102,0	95,9	91,3
м.Севастополь	73,8	114,4	110,4	95,0	115,2
Україна	78,1	111,2	107,6	98,2	94,7

Abstract

Industrial Park "Dnipral" will build a modern industrial complex for the production of competitive products with a high added value, provide investments in the Zaporizhia region in order to create new jobs and solve social problems like depression region (Tokmak and area) and Zaporozhye region as a whole. The positive effect is also import and export growth of aluminum. Determined the effects are not exhaustive, since activation of the industrial park "Dnipral" has a direct and indirect impact on all spheres of activity and provides a significant economic, social, technological and other effects.